

*Карпов Ч.С.,
професор кафедри теорії кримінального
процесу і судоустрою Національної
академії внутрішніх справ України,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРО ВИДІЛЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Практика діяльності правоохоронних органів свідчить, що вони не справляються з “валом” сучасної злочинності, яка змінилась якісно і зросла кількісно. Її рівень за останнє десятиріччя (якщо вірити офіційній статистиці) зріс на 50%. У цій ситуації винятково важливим є виявлення пріоритетів у боротьбі зі злочинністю. Проблема виділення пріоритетів у боротьбі зі злочинністю досліджувалась у наукових працях В.А. Азарова, В.П. Бахина, Н.С. Карпова, П.В. Цимбала, В.Т. Томіна.

Проте залишається невирішеною проблема оцінки відповідності засобів та методів боротьби зі злочинністю її сучасному характеру. Метою цієї наукової праці є встановлення пріоритетних напрямків у боротьбі зі злочинністю.

Наслідком цього є не лише необхідність мобілізації внутрішніх ресурсів правоохоронних відомств, але й прагнення зменшити навантаження, примножити показники роботи¹. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуло питання про відповідність засобів та методів боротьби зі злочинністю її характеру². Оскільки держава не має реальних можливостей належним чином забезпечити діяльність правоохоронної системи, виникає питання: чи можливо раціонально виділяти певні акценти в боротьбі зі злочинністю, чи можна, не намагаючись “охопити неосяжне”, зосередити увагу на головному, на тому, що передусім виражає характер злочинності, її основну суспільну небезпеку?

Такий підхід актуальний не лише для нас, а і для розвинених країн. Ще у вересні 1987 р. в Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам відносно спрощення кримінального правосуддя відмічалось: “... що можна знайти засіб проти уповільнення кримінального правосуддя не тільки за допомогою властивих йому засобів та методів їх використання, але й кращим визначенням пріоритетів у кримінальній політиці як щодо форми, так і змісту за допомогою:

- використання принципу раціональності в кримінальних переслідуваннях;
- використання для вирішення дріб'язкових правопорушень і серій аналогічних суперечок;
 - так званого сумарного судочинства;
 - примирення потерпілого з обвинуваченим..., яке замінює судове розслідування;
 - так званих спрощених процедур;
 - спрощення звичайного судочинства”³.

Враховуючи це, при опитуванні було поставлене питання: “Чи вважаєте Ви необхідним і можливим виділення пріоритетних напрямків у боротьбі зі злочинністю?”

¹ Томин В.Т. Научная организация труда следователя и процессуальная норма // Проблемы организации управления и труда в органах внутренних дел. - Омск, 1969. - С.115-116

² Азаров В.А. Борьба с организованной преступностью: российский опыт законодательства и прогнозы XXI столетия // Полиция в XXI веке: прогнозы, модели, деятельность. - Омск, 2000. - С. 29

³ Бахин В.П., Карпов Н.С., Цымбал П.В. Преступная деятельность: понятия, характеристика, принципы, изучение. - К., 2001. - С. 207.

Зведені дані анкетування практичних працівників (в %, 2215 чол., 2002 р.)

ЗАПИТАННЯ	Начальники МВ РВВС	Начальники КР та БЕЗ	Начальники слідчих підрозділів	Слідчі		Оперуповноважені	Всього
				Прокуратури	МВС		
КІЛЬКІСТЬ	301	78	66	212	752	806	2215
	2	3	4	5	6	7	8
1. Необхідність та допустимість виділення пріоритетних (переважованих) напрямків у боротьбі зі злочинністю:							
а) так;	94,7	94,9	97,0	92,5	87,4	83,6	88,0
б) ні;	2,3	5,1	-	3,3	8,5	11,3	7,8
в) важко відповісти.	3,0	-	3,0	4,2	4,1	5,1	4,2
2. Якщо так, то в чому саме воно може виражатися:							
а) розширити диференціально процедури розслідування різних за своєю безпекою категорій кримінальних справ – особливо небезпечних злочинів, тяжких, малозначних (в тому числі протокольної форми підготовки матеріалів);	93,7	89,2	81,2	91,3	87,7	91,2	79,2
б) встановити по майнових злочинах конкретний розмір суми збитків, ніжче якого події ресструються, але не розслідуються;	93,3	86,5	82,8	92,3	79,9	80,0	73,5
в) виключити проведення роботи по безперспективних для розслідування кримінальних справах (окрім особливо небезпечних злочинів);	78,2	87,3	76,6	76,0	84,5	84,9	72,8
г) оцінювати роботу органу (а не окремого працівника) на підставі результативності діяльності по виявленню, розкриттю та розслідуванню особливо небезпечних злочинів та діянь зі значними матеріальними та іншими наслідками;	91,2	82,4	75,0	87,8	61,6	61,7	61,5
д) не ставити за мету виявлення та розслідування всіх скоєних обвинуваченим злочинів, якщо його вина у вчиненні деяких з них встановлена й доведена;	69,8	78,4	71,9	66,3	71,7	71,9	62,7
е) встановити можливість примирення сторін (окрім справ про вбивства) при повному відшкодуванні матеріальних та моральних збитків на кожній стадії розслідування та судового розгляду кримінальних справ;	87,4	75,7	78,1	85,7	65,8	65,9	63,2
є) передбачити процедуру заключення "компромісу зі слідством" (згода сторін про обсяг та характер відповідальності).	82,5	59,5	79,7	81,6	59,4	59,3	57,8

Продовження табл.

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. При позитивній відповіді на п.п. "в" і "д" попереднього питання, хто повинен визначати безперспективність розслідування кримінальних справ та необхідність обсягу роботи по справі: а) диспетчер, слідчий, особи, що проводять роботу по даних справах; б) керівництво органу, в якому вони працюють; в) прокурор.		13,7 58,6 34,0	29,7 63,5 13,5	28,1 50,0 37,5	49,5 52,0 52,6	44,7 46,9 11,7	36,8 40,5 12,3	36,8 47,6 20,2
2. Стягнення до пропозиції ліквідувати інститут повернення кримінальних справ на додаткове розслідування: а) згоден з цим; б) вважаю, що це не раціонально; в) важко відповісти.		87,4 4,6 8,0	87,2 3,8 9,0	94,0 3,0 3,0	85,4 6,1 8,5	70,7 21,3 8,5	48,1 29,5 21,8	67,4 19,4 13,1
3. Чи є потреба встановити винагороду громадянам за допомогою у розкритті злочинів: а) так; б) ні; в) важко відповісти.		99,1 0,9 -	100 - -	100 - -	91,5 3,8 4,7	89,2 7,3 3,5	97,2 1,5 1,3	94,4 3,5 2,1
6. Чи необхідно втілювати деякі елементи комерціалізації в діяльності правоохоронних органів (наприклад, встановлення матеріальної винагороди за розшук викраденого, у вигляді визначеного відсотку від його вартості; відшкодування винним (в разі застосування заходів протидії розслідуванню) витрат на проведення розслідування): а) так; б) ні; в) важко відповісти.		94,7 1,9 3,4	96,1 1,3 2,6	92,4 3,0 4,6	90,1 3,8 6,1	91,2 3,5 5,3	88,6 5,4 6,0	90,8 3,9 5,3
7. Чи можливо використовувати у боротьбі зі злочинністю дезінформацію та спонукання до дій, які сприятимуть виявленню злочинної поведінки (що зазвичай називають провокацією): а) так, в принципі можливо і необхідно; б) вважаю неприпустимим в оперативно-розшуковій діяльності та неприпустимим у розслідуванні; в) можливо, у виключних випадках, конкретно вказаних у законі; г) ні, не прийнятно взагалі.		68,4 79,7	69,2 97,4	63,6 78,8	56,6 61,8	49,7 51,7	38,3 55,8	49,9 60,8
		25,5 1,7	9,0 -	39,4 3,0	26,4 4,7	25,3 7,2	13,6 4,3	21,0 4,8

Закінчення табл.

	1	2	3	4	5	6	7	8
12. Чи можливо надати поясненням від громадян, які відбираються оперативними працівниками, статус протоколу допиту:		89,4	91,0	84,8	82,5	78,4	68,2	77,2
а) так, оскільки це буде сприяти раціоналізації діяльності по розслідуванню злочинів, зменшиться кількість повторних викликів громадян, що необумовлені необхідністю;		69,8	56,7	60,6	61,3	48,5	51,2	54,3
б) так, це підвищить відповідальність громадян за повідомлення інформації представникам держави;		6,3	3,8	15,2	8,5	17,3	17,7	14,6
в) ні, це буде "розмивати" кордони процесуальної та іншої службової діяльності правоохоронних органів;		-	-	-	0,9	1,3	2,6	1,5
г) важко відповісти.								
13. Чи є необхідність дозволити проведення експертиз до порушення кримінальної справи (в тому числі для вирішення питання про порушення кримінальної справи):								
а) так;		97,6	98,7	97,0	94,8	95,1	83,7	91,4
б) ні;		1,7	-	1,5	3,3	3,7	7,4	4,6
в) важко відповісти.		0,7	1,3	1,5	1,9	1,2	8,9	4,0
14. Що необхідно для досягнення фактичної (реальної) рівності всіх перед законом:		79,4	96,2	63,6	66,0	28,5	21,8	40,0
а) воля керівників держави;								
б) зміна чинного законодавства (в тому числі ліквідація винятків та імунітетів);		98,3	98,7	95,5	95,8	64,4	52,4	69,8
в) зміна соціально-економічної ситуації в державі);		93,3	93,6	97,0	67,9	81,5	43,7	68,9
г) це в наших умовах здійснити неможливо.		41,5	41,0	3,0	18,9	18,4	9,6	18,7

“Так” – відповіли 84%, “ні” – 10,8%. На питання “В чому це може виражатися?” вказали:

а) розширити диференціацію процедури розслідування різних за ризиком категорій кримінальних справ – 91,5%;

б) встановити по майнових злочинах конкретний розмір збитків, нижче якого подія реєструється, але не розслідується – 82%;

в) виключити проведення роботи по безперспективних для розслідування кримінальних справах (окрім особливо небезпечних злочинів) - 83%;

г) оцінювати роботу органу на підставі результативності діяльності по виявленню, розкриттю та розслідуванню особливо небезпечних злочинів і діянь зі значними матеріальними і іншими наслідками – 72,8%;

д) не ставити за мету виявлення і розслідування всіх скоєних обвинуваченим злочинів, якщо його вина у скоєнні деяких з них встановлена і доказана – 69,6%;

є) встановити можливість примирення сторін (крім справ про вбивство) при повному відшкодуванні матеріальних і моральних збитків на кожній стадії розслідування та судового розгляду – 67,8%;

ж) передбачити процедуру укладання “компромісу зі слідством” (узгодження сторін про обсяг і характер відповідальності) – 61,7%.

Як наслідок зауважимо, що вирішення вказаних та подібних питань законодавцем, на наш погляд, суттєво посилить захист прав і інтересів особистості (в тому числі підозрюваних і обвинувачених, рішення долі яких на даний час розтягується на місяці та роки, в тому числі і тих, кого в подальшому виправдовують), посилить результативність і дієвість боротьби зі злочинністю, буде сприяти підвищенню якості роботи працівників правоохоронних органів, зменшить потребу в “маніпуляції” показниками.

Волкотруб С. Т.,

*доцент кафедри кримінального права
та процесу Хмельницького університету
управління та права,
кандидат юридичних наук*

ІСТОТНІСТЬ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ХОДІ ДОКАЗУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ КАНАДИ

Проблема допустимості доказів впродовж тривалого часу привертає увагу науковців, що є свідченням її виняткової важливості для теорії кримінального процесу, розвитку законодавства і правозастосовної практики. Особливого значення набуває ця проблема у зв'язку здоопрацюванням проекту нового Кримінально-процесуального кодексу України. Дослідження різних аспектів цієї важливої та складної проблеми займалося чимало науковців, серед яких такі відомі вчені, як А. Д. Бойков, Н. М. Кіпніс, А. М. Ларін, П. А. Лупінська, Я. О. Мотовіловкер С. А. Пашин, І. Л. Петрухін, Ю. І. Стецовський, М. Л. Якуб та багато інших.

Відповідно до частини третьої статті 62 Конституції України обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом. Вирішення проблем реалізації цього